

# KUR'AN'DAKİ HAZİFLİ KULLANIMLARIN ÇEVİRİSİ BAKIMINDAN ÂKİF'İN MEALİ ÂKİF'S INTERPRETATION IN TERMS OF TRANSLATION OF HAZIF USES IN THE QUR'AN

*Avnullah Enes ATEŞ*

Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Yalova, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4909-9203>

[avnullah.ates@yalova.edu.tr](mailto:avnullah.ates@yalova.edu.tr), 0532 067 85 44

*Muhammet Ali BAKIŞ*

Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, Bilecik, Türkiye.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3603-1518>

[muhammedalibakis@gmail.com](mailto:muhammedalibakis@gmail.com), 0537 379 65 49

## ÖZET

Mehmet Âkif Ersoy Türkiye'nin milli şairidir. Edebi zevki yüksek nice şiirleriyle halkın kalbinde taht kurmuştur. Aksiyon ruhu gereği yazdığı şiirleriyle toplumun nabzını tutmuş, onları iyiye ve güzele yönlendirmeye çalışmıştır. Edebi çalışmalarının yanında Âkif, Türkiye'deki ilk Kur'an tercümesi görevinin tevdi edildiği kişi olması yönüyle de önemli bir şahsiyettir. Meclis kararıyla bu işi üstlenen Âkif çalışmalarına hızla başlamış ancak namazda Türkçe kıraat tartışmalarının artması sebebiyle yazacak olduğu meali bu işe alet ederler endişesiyle görevini tamamlamadan bırakmıştır. Yazdıklarını yaktığı yönündeki iddiaların doğru olmadığı, Tevbe Sûresi'nin sonuna kadar tamamladığı meal çalışmasının gün yüzüne çıkmasıyla anlaşıldı. Bu meal çalışması edebi yönü çok kuvvetli olan birinin kalemiyle telif edilmiş olması yönüyle büyük bir merak uyandı. Kur'an'ı çeviri problemleri açısından da Âkif'in meali birçok çalışmaya konu oldu. Biz de bu bağlamda Âkif'in mealini incelemeyi düşündük. Arap dilinde önemli bir konu olan hazif (eksilteli) kullanım üslubunu Kur'an'daki kullanımları açısından ele aldık. Âkif'in bu tür kullanımların bulunduğu âyetleri Türkçe'ye nasıl aktardığını sorguladık. Belagatin önemli konularından biri olan icâz, yani az sözle çok anlam aktarımı, inceleme konusu ettiğimiz hazif üslubunda kendini gösterir. Bu açıdan şiirlerinde sıkça veciz anlatılar yapan Âkif'in bu konudaki maharetini ortaya çıkarmayı amaç edindik. Konuyla ilgili herhangi bir çalışmanın olmaması da çalışmamızın özgün bir hüviyet ile alana katkı sunacağı umudunu yeşertmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Tefsir, Tercüme, Tercüme Problemleri, Hazif, Mehmet Âkif Ersoy.

## ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy is the national poet of Turkey. He has established himself in the hearts of the people with his many poems with high literary taste. He took the pulse of the society with the poems he wrote in his spirit of action and tried to direct them to the good and the beautiful. In addition to his literary works, Akif is also an important figure as he is the person who was entrusted with the task of translating the first Quran in Turkey. Akif, who undertook this task by the decision of the Parliament, started his work quickly, but left his task unfinished with the concern that they would use the meaning he was going to write for this purpose due to the increasing debate on Turkish recitation in prayer. It was understood that the allegations that he burned his writings were not true when the translation work he completed until the end of Surah At-Tawbah came to light. This translation work aroused great curiosity as it was written by someone with a very strong literary talent. Akif's meaning has been the subject of many studies in terms of translation problems of the Quran. In this context, we thought of examining Akif's meaning. We discussed the hazif usage style, which is an important issue in the Arabic language, in terms of its use in the Quran. We questioned how Akif translated the verses with such usages into Turkish. Icâz, one of the important subjects of rhetoric, that is, conveying more meaning with fewer words, manifests itself in the hazif style that we are examining. In this respect, we aimed to reveal the skill of Akif, who often makes concise narratives in his poems, on this subject. The

absence of any study on the subject has raised the hope that our study will contribute to the field with a unique identity.

**Keywords:** Tafser, Translation, Translation Problems, Hazf, Mehmet Akif Ersoy.

## GİRİŞ

Hazif üslubu her dilde az veya çok var olmakla birlikte, daha çok sözü güzelleştirmek ve anlamı akıcılaştırarak okuyucuya kolaylık sağlamak için kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim gibi belagat harikası bir eserin de hazif ilminden müstağni olması düşünülemez. Tefsir eserlerinde hazifli ayetlere değinilerek, ayetteki haziflerle ilgili bilgiler verilmektedir. Meal yazan alimlerden de beklenen, ayetteki hazif doğru şekilde metne aktararak mealin olabildiğince metni doğru yansıtmasını sağlamasıdır. Çalışmamızda İstiklâl Marşı'nın yazarı milli şairimiz Mehmet Akif'in yazmış olduğu mealinde hazifli kullanımları nasıl yansıttığı bu açıdan incelenecektir. Edebiyattaki gücü ile herkesin gönlünde taht kuran şairimizin Kur'an'ın edebi yönlerinden biri olan hazif üslubunu dilimize nasıl aktardığı merak uyandıracak bir konudur. Özel olarak da bu konunun çalışılmamış olması bizi bu çalışmayı yapmaya sevk etmiştir.

Bir giriş ve üç bölümden oluşan bu çalışmamızda önce Mehmet Akif Ersoy'un hayatı ve yazdığı Kur'an meali ile ilgili genel bir bilgi verilecektir. Akif'in imha ettiği bilinen mealinin ortaya çıkış serüvenine değinilecektir. İkinci bölümde ise hazif ilmiyle ilgili bilgi verilerek hazif ilminin konuları, şartları ve diğer konunun asli unsurlarıyla bir çerçeve çizilecektir. Üçüncü bölümde ise Akif'in mealindeki hazifli kullanımlar incelenerek meale bu üslubun nasıl yansıtıldığı incelenecektir. Akif'in mealini ilk üçte birlik bölümü elimizde olduğu için örnekler bu kısımdan maksadı ifade edebilecek miktarla sınırlandırılacaktır. Sonuç olarak da Akif'in hazifleri dilimize yansıtmada kullandığı üslup değerlendirilecektir.

## 1. MEHMET ÂKİF ERSOY VE MEALİ

Hicri 1290 yılı şevval ayında (m.1873) Fatih'te dünyaya gelen Mehmet Akif Ersoy<sup>1</sup>, İpekli Tahir Efendi'nin oğludur. Arnavut göçmeni olan Ragıp Efendi, Fatih Medresesi müderrislerindedir. Akif'in annesi ise aslen Buharalı olan Tokatlı Emine Şerife Hanımdır.

Osmanlı'daki genel adet üzere 4 yaşında Emir Buhari mektebine başlayan Akif, burada iki yıl kadar eğitim aldıktan sonra Fatih İbtidaisi'ne geçmiştir. Yine bu dönemde babasından da Arapça dersleri almıştır. 1882 yılında Fatih Merkez Rüşdiyesi'ne başlamış yine bu dönemlerde Farsça ve Fransızca eğitimleri de almıştır. 10 yaşlarındayken hafızlığa da başlamış ancak o dönem bir süre ara verdikten sonra hafızlığını yüksek tahsilini bitirmesinin ardından tamamlamıştır. Rüştiye'den sonra Mülkiye Mektebi'ne başlayan Mehmet Akif, burada Muallim Naci'den de ders almıştır.<sup>2</sup> Burada eğitimine devam etmekteyken babasının vefatı Akif'i bu okulu bırakıp Mülkiye Baytar Mektebi'ne girmeye sürüklemiştir<sup>3</sup>(1889). 1893'te bu okulu birincilikle bitirerek "Orman ve Ma'adin ve Zira'at Nezareti'nde" 'Baytar Müfettiş Muavini' olarak göreve başlamıştır.<sup>4</sup>

Mehmet Akif Ersoy 1894 yılında Tophane-i Amire veznedarı Mehmet Emin Bey'in kızı İsmet Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten Cemile, Feride, Suad, İbrahim Naim, Emin ve Tahir isminde 6 çocuğu olmuş ancak İbrahim küçük yaşta vefat etmiştir.<sup>5</sup>

Daha mektep döneminde şiire ve spora merak salmış ve henüz 19 yaşındayken ilk şiiri "Destur'u" yazmıştır.<sup>6</sup> Yazdığı ilk şiirleri Hazine-i Fünun, Mektep, Resimli Gazete gibi bazı dergilerde yayınlanmıştır. Ancak daha sonraları bu ilk şiirlerinin büyük bir kısmını kendi tarzını yansıtmaması sebebiyle imha ettiği söylenmektedir.

1925 yılında TBMM tarafından Akif'e meal yazma görevi verilmiştir. Bunun üzerine Kahire'ye giderek 26-29 yılları arasında yoğun bir teşriki mesai ile bu çalışmayı tamamlayan Akif o dönemin Türkçe ezan baskılarının devam hamlesi olarak namazların Türkçe kılınması endişesini taşıyarak bu çalışmasının yakılmasını vasiyet etmiştir. 1961 yılında Akif'in nüshayı emanet ettiği "nasip olur da

<sup>1</sup> M. Âkif Ersoy, *Safahat*. thk. M. Ertuğrul Düzdağ, (İstanbul: İz Yay., 2009), Giriş, 3.

<sup>2</sup> M. Orhan Okay - M.Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Akif Ersoy*. (İstanbul: Akçağ Yay., 2010), Giriş, 4.

<sup>3</sup> Tahsin Yıldırım, *Milli Mücadelede Mehmet Âkif* (İstanbul: Selis Yayınları, 2007), 28.

<sup>4</sup> M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar I*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yay., 2000), 8.

<sup>5</sup> Vahit İmamoglu, *Mehmet Akif ve İnanan İnsan* (İstanbul: Ravza Yay., 1996), 9.

<sup>6</sup> Hanri Benazus, *Mehmet Akif* (İstanbul: Bizim Kitaplar Yay., 2012), 44.

dönersem basarız” dediği Mehmet İhsan Efendi ölümünün yaklaştığını anlayınca gerek kendi el yazması notlarını gerekse Akif’in notlarını onun da vasiyeti üzerine oğullarına yaktırmıştır.

Aradan geçen yıllardan sonra Akif’in mealinin yakılmadan önceki dönemde Mısır’dayken üçte birlik kısmının daktiloyla çoğaltılmış bir nüshası ortaya çıkmıştır. Mustafa Runyun Bey tarafından muhafaza edilerek bugüne kadar getirilen bu çalışmanın ona ait olduğu Mehmet Akif ve çalışmaları üzerine yoğun mesailerıyla maruf M. Ertuğrul Düzdağ tarafından da tasdik edilmiştir.<sup>7</sup> Meal Prof. Dr. Recep Şentürk ve Prof. Dr. Asım Cüneyd Köksal tarafından yayına hazırlanarak 2013 yılında basılmıştır.

1935 yılında Lübnan’da rahatsızlanan İstiklal Marşı şairimiz önce Antakya’ya gelmiştir. Ardından İstanbul’a gelen şair 27 Aralık 1936 yılında Beyoğlu’nda vefat etmiştir.<sup>8</sup>

## 2. ARAP DİLİNDE HAZİFLİ KULLANIM

Arap dilinin en önemli hususiyetlerinden biri de az sözle çok şey anlatabilmesidir. Bunu en iyi yapabilmeyi sağlayan unsurlardan biri de hazif üslubudur. Hazif kavramının tam olarak anlaşılması için, zıddı olan zikir kavramıyla beraber incelenmesi gerekir.

Zikir sözlükte; bir şeyi anlatmak, anmak, sözünü etmek, korumak gibi anlamlara gelmektedir. Terim anlamı ise söylenmesi gerekenin ibarede söylenmesidir.<sup>9</sup>

Hazif ise sözlükte; düşürmek, silmek, atmak, zikrini terk etmek, bir şeyin bir tarafını kesip atmak gibi anlamlara gelir. Pek çok ilim dalında farklı terim anlamlarının olmasıyla birlikte hazif kavramının temel terim anlamı olarak “söylenilmesi gerekmeyen sözün metinde zikredilmemesidir<sup>10</sup>” denilebilir.

Meani ilminde kalan kısmın maksadı anlatmaya yeterli olması hasebiyle sözün devamının söylenilmemesi olarak ifade edilmektedir.<sup>11</sup> Zikir için de hazif için de birçok sebep vardır.

Zikri gerektiren temel sebepler şunlardır:

- Açıklama ve izahatın artırılması.
- Muhataba bir hükmü ikrar ettirmek suretiyle sonradan inkar etmesinin önüne geçilmesi.
- Konuşmaktan zevk alınması sebebiyle konuşmanın uzatılmak istenmesi.
- Müsnedün ileyhi anmaktan keyif alınıyor olması.
- Muhataba anlamakta güçlük çektiğini ifade etmek istenmesi.
- Muhatabın batıl inancını reddetmek.
- Saygı ifade etmek.
- Muhatabı aşağılamak küçük düşürmek.

Hazfi gerektiren temel sebepler ise şunlardır:

- Verilen haberin muhatap dışındakilerden gizlenmek istenmesi.
- Makamın darlığından dolayı.
- Muradın en hızlı şekilde iletilmesine duyulan ihtiyaçtan dolayı.
- Kelamın uzatılmasının anlaşılmayı güçleştirmesinden endişe duyulması.
- Kelamda bir şeyi fazlaca kullanmaktan kaçınma isteği.<sup>12</sup>

Bunlar dışında da hazif zikredilmesi kötü karşılanan şeylerin gizlenmesi, şiirin kafiyesinin bozulmasının önüne geçmek, zaten herkes tarafından malum olması, zikredilmesinin faydasız olması gibi sebeplerle hazif yapıldığı görülmüştür.<sup>13</sup>

<sup>7</sup> M.Akif Ersoy, *Kuran Mealî*, thk. Prof. Dr. Asım Cüneyd Köksal Prof. Dr. Recep Şentürk (İstanbul: Mahya Yay. 2013) s. IX

<sup>8</sup> Refik Öksüz, *Safahat'ta Ahlâki Unsurlar* (Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 45.

<sup>9</sup> Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris ez-Zekeriyâ İbnü Fâris, *Mu'cemü'l-mekâyis fi'l-luğa*, thk. Şihabeddin Ebu Amr, (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1998), 388; Mecdüddin Muhammed b. Yakûb Firûzâbâdi, *el-Kâmüsü'l-muhît* (Beyrut: Mektebetü tahkikü't-turâs fi müesseseti er-Risâle, 1407/1987) 442; Eyyub b. Musa el-Hüseynî Ebü'l-Bekâ, *el-Külliyât*, thk. Adnan Derviş - Muhammed el-Mısri, (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1993), 465-457.

<sup>10</sup> Firuzabadi, *el-Kâmüsü'l-muhît*, 1032; Muhammed b. Murim Ebu'l-Fazl Cemâleddin İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (Lübnân: Dâru's Sadr, 1993), 9/39-40; Ebü'l-Bekâ, *el-Külliyât*, 384-385.

<sup>11</sup> TDV İslam Ansiklopedisi c.17 s. 124

<sup>12</sup> Sibeveyhi Amr b. Osmân b. Kanber el-Hârisî Ebü Bişr. *el-Kitâb*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn (Kahire: nşr. Mektebetü'l-Hancî, 1988), 2/196.

Hazif yapılabilmesi için bazı şartların oluşması gerekir. Bu şartlar ise şu şekilde sıralanabilir;

- a) Hazfedilen kelime ya da cümleye delalet eden başka bir şeyin varlığı.
- b) Başka bir unsurun yerine geçmemesi.
- c) Zayıf bir amil olmaması.
- d) Güçlü amil varken zayıf amile imkan tanımaması.<sup>14</sup>

Kelime hazifleri, cümlede zaten anlaşılması gibi yukarıdaki verilen sebeplerden ötürü bir ya da birden çok kelimenin hazfedilmesiyle gerçekleşir. هل قام زيد؟ “Zeyd kalktı mı? sorusuna نعم قام “evet kalktı” denildiğinde aslında “evet Zeyd kalktı” anlamı kastedilmiştir ancak soruda zikredilmesinden kalkanın Zeyd olacağı anlaşılacağı için cevapta Zeyd kelimesi hazfedilmiştir. Kelime hazifleri şu şekillerde gelebilmektedir:

- a) Failin hazfedilmesi

Failin hazfi yerine göre vacip yerine göre caiz olabilmektedir. Fiil meçhul sigasıyla geldiği yerlerde failin hazfi vacip olur. Bunun dışında “ماذا فعل زيد” cümlesine cevap olarak “ذهب” denilerek “زيد” kelimesinin hazfedilmesi ise failin hazfinin caiz olduğu yerlerdendir.

- b) Fiilin hazfedilmesi

Fiilin hazfi istifhamın cevabında yahut olumsuz cümleye cevap olarak vb. şekillerde gelebilir.

“ما جاء احد” cümlesine olumsuz cevap olarak “بلى عمر” denildiğinde aslında “بلى جاء عمر” kastedilmiş ancak sorudan anlaşıldığı için “جاء” fiili hazfedilmiştir.

- c) Mübtedanın hazfedilmesi

Kur’an’ı Kerim’de örneklerine çokça rastladığımız mütedanın hazfi de yine caiz olan ve vacip olan olarak iki kısma ayrılabilir. Vacip mübteda haziflerine; kasec cümlesinde haberin sarıh bir şekilde olması, yine mübtedanın emir fiile naib olan mastardan sonra gelmesi vb. durumlar örnek verilebilir. Bakara suresindeki “صُمُّ بَكْمٌ عُمِّيٌّ فَهَيْمٌ لَا يَرْجِعُونَ” ayetinin başındaki “هم” mübtedasının hazfi de yine mübtedanın hazfedildiği yere örnek olarak verilebilir.

- d) Haberin hazfedilmesi

Cümledeki ikinci unsur olan haber, n hazfi mübtedanın hazfine göre daha çok tercih edilmiş ve bilindiği yerlerde hazfedilmesi uygun görülmüştür. Ankebut Suresi 61. Ayette “وَلَيْنُ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ” “Andolsun, eğer onlara, “Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?” diye soracak olsan mutlaka, “Allah” diyeceklerdir. O hâlde nasıl (haktan) döndürülüyorlar?” Allah lafzı celali mübtedadır takdiren haberi ise “الله خلقهن” ‘dür ancak bilindiği için hazfi tercih edilmiştir.

- e) Mefulün hazfedilmesi

Cümlelerin ana unsurları hazfedilebiliyorsa yan unsurların hazfi evleviyetle caiz olması gerekir. Bu sebeple mefulün bih de cümlelerin icazını sağlamak gibi sebeplerle hazfedilebilmektedir. Mücadele Suresi 21. Ayette “كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ” “Allah, “Şüphesiz ben ve peygamberlerim galip geleceğiz” diye yazmıştır. Şüphe yok ki, Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir. “Burada ben ve peygamberim galip geleceğiz”den kasıt “Kafirlere galip geleceğiz”dir. Yani ayetteki hazfin takdiri “الكافرين”dir. Cümenin gelişinden anlaşıldığı için hazfedilmiştir.

<sup>13</sup> Celalüddin Muhammed b. Abdırrahman el- Hatib el-Kazvîni, *el-İzâh fî 'ulûmi'l-helâğa*, thk. Muhammed Abdülmü'min Hafâci, (Beyrut: Daru'l Ceyl, 1400/1980), 1/111-112; Abdulaziz Atik, *İlmü'l-me'ânî* (Beyrut: Dârü'n-nehdati'l-'arabiyye. 1985), 126-131.

<sup>14</sup> Cemâluddîn Abdullah b. Yûsuf b. Ahmed el-Ensârî İbn Hişam, *Muğni'l-Lebib an Kütübi'l- E'ârib*, thk. Abdullatif Muhammed el-Hatib, (Kuveyt: et-Turâsü'l-'Arabi, 2000), 2/56

Buların dışında kelime hazifleri; muzafın hazfedilmesi, muzafun ileyhin hazfedilmesi, mevsufun hazfedilmesi, sıfatın hazfedilmesi, halin hazfedilmesi, bedelin hazfedilmesi, tekidin hazfedilmesi, temyizin hazfedilmesi şekillerinde de gelebilmektedir.

Cümle hazifleri ise, komple bir cümle metinden çıkarılması şeklinde gerçekleşir.

Örneğin بالله diyen kişi aslında بالله أقسم بالله “Allah’a kasem ederim” kastıyla söylemiştir ancak fiil failden oluşan أقسم cümlesini hazfetmiştir. Yine Ali İmran Suresi’nde geçen فَالَّذِينَ تَتَّبِعُونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ فَالَّذِينَ تَتَّبِعُونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...” ayetini “eğer bana tabi olursanız Allah sizi sever”<sup>15</sup> şeklinde bir cümle hazfî takdiriyle olabilir. Yine cümle hazifleri de şu şekillerde gelebilir:

a) Şart cümlesinin hazfedilmesi

Şart cümlesi talepten sonra veyahut talep olmadan hazfedilebilmektedir.<sup>16</sup> Al-i İmran suresi 31. Ayette “فَلْإِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ” De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” Ayetin takdiri “Eğer bana uyarırsanız Allah da sizi sever.” Anlamındadır ve bu kısım talepten sonra gelince hazfedilmiştir.

b) Kasemin cevabının hazfedilmesi

Kasemin cevabı cevaba delalet eden kasemden önce geldiğinde ve cevaba delalet cümle, kasemi kuşattığında hazfedilmesi gerekir. “رَبِّدُّ وَاللَّهِ قَائِمٌ” cümlesinde “رَبِّدُّ” ve “قَائِمٌ” kelimeleri kasemin cevabına delalet ettikleri için vacip olarak hazfedilmişlerdir.<sup>17</sup>

Ayrıca cümle hazifleri cevap cümlesinin ve matuf cümlelerinin hazfî olarak da gelebilir.

### 3. HAZİFLİ KULLANIMLARI ÇEVİRİSİ AÇISINDAN ÂKİF’İN MEALİ

#### 1. Örnek: Bakara 213:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اختلفُوا فِيهِ وَمَا اختلفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اختلفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

#### Akif’in Meali:

*“İnsanlar tek ümmetti. Ayrılmaları üzerine Allahu Zülcelâl hem rahmetinin müjdecileri, hem azabının habercileri olarak peygamberler gönderdi. Sonra, insanların ayrıldıkları yerler için aralarında hakem olsun diye o peygamberlere hak Kitabını indirdi. Bununla beraber başkaları değil, yalnız o Kitap gönderilen kimselerdi ki kendilerine bu kadar sarîh mucizeler gelmişken birbirlerini çekememek yüzünden, onda ihtilâfa düştüler. Allahu Zülcelâl de iman edenlere diğerlerinin ihtilâf eylediği hakkı irade-i ilâhiyesiyle buldurdu. Allahu Zülcelâl dilediğini doğru yola çıkarır.”<sup>18</sup>*

Bu âyette insanların belli döneme kadar tek bir din üzere oldukları, sonrasında ihtilafa düşmeleri ve birbirleriyle çekişmeye başlamalarından dolayı Allah’ın nebileri gönderdiğinden bahsedilmektedir.<sup>19</sup>

<sup>15</sup> İbn Hişâm, *Muğni'l-Lebib an Kütübi'l- E'arib*, 1/ 847; Halef Muhammed Yünus Hams, *el-Hazfu fi'l-Luğati'lArabıyye* (Beirut: Mecellethu Ebhâsu'l-Kulliyeti't-Terbiyeti'l-Esâsiyye, 1317/1899), 2/8.

<sup>16</sup> İbn Hişâm, *Muğni'l-Lebib an Kütübi'l- E'arib*, 6/519.

<sup>17</sup> İbn Hişâm, *Muğni'l-Lebib an Kütübi'l- E'arib*, 6/514.”

<sup>18</sup> M.Akif Ersoy, *Kuran Meali*, 68.

<sup>19</sup> Nasruddin Ebu Said Abdullah bin Amr bin Muhammed eş-Şirazi Beyzavi, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil* (Beirut: Daru İhyai Turasi'l Arabi, 1418/1997), 1/135; Ebu'l Berekat Abdullah bin Ahmed bin Mahmud Hafızu'd Din Nesefi, *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't Te'vil*. (Beirut: Daru'l Kelami't Tayyib, 1419/1998), 1/177; Ebu's Senâ Şihabuddîn Mahmud bin Abdillâh bin Mahmud el-Hüseyni el-Âlûsî, *Ruhu'l Me'âni fi Tefsiri'l Kur'âni'l Azîm ve's Seb'i'l Mesani* (Beirut: Daru'l Kutubi'l İlmıyye, 1415/1994), 1/472.

Ne var ki âyetin metninde ihtilafa düştüklerine dair açıktan bir ibareye yer verilmemiştir. Cümlelerin akışından anlaşılan bu eksiltili kullanımı âyetin tercümesinde Âkif "ayrılmaları üzerine" şeklinde takdir etmiş ve çeviri metnine koymuştur.

## 2. Örnek: Bakara 240:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

### Akif'in Meali:

**“İçinizden vefat edip de kadınlarını arkada bırakacak olanlar sonradan kadınlarının bir bütün sene evlerinden çıkarılmayıp bakılmalarını evvelce vasiyet edecekler. Şayet kendiliklerinden çıkarlarsa nefislerine ait işledikleri mubah işlerden dolayı size mes’ûliyet yok. Allah azizdir, hakimdir.”**

İddetle ilgili bu ayette kadınların boşandıktan sonra beklemeleri gereken iddet müddetinden bahsedilmektedir. Burada “وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ” ifadesi “eşlerine vasiyyet etsinler”, “Allah onlara eşlerine vasiyyeti emretti” gibi takdirler yapılmış, aslında burada bir hazifli kullanım olduğu belirtilmiştir.<sup>20</sup> Akif ise burayı “vasiyet edecekler” diyerek aslında burada zarurete binaen olması muhtemel birkaç takdirden birini mealine yansıtarak vasiyet işini boşama fiilini gerçekleştiren eşe izafe etmiştir.

## 3. Örnek: Ali İmran 106:

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

### Akif'in Meali:

**“Ki, o gün birtakım yüzler ağaracak, birtakım yüzler de kararacak. Yüzleri kararanlara "Sizler iman etmişken döndünüz, kâfir oldunuz öyle mi? O halde kâfir olduğunuz için tadın azabı da görün!" denecek.”**

Ayet ahirette yüzleri ak olacak ve kararacak birtakım insanlardan bahsetmekte ve inkar edenlerin azaba uğratılacağını bildirmektedir. Ancak ayette bizzat “onlara şöyle denecek” ifadesi geçmemekle birlikte cümlelerin gelişinden bu ifadenin aslında ahirette onlara söylenecek bir öfke ifadesi olduğu anlaşılmakta ve öyle takdir edilerek hazif olduğu belirtilmektedir.<sup>21</sup> Akif ise burada “yüzleri kararanlara” diye başladığı ifadeyi “denecek” şeklinde bitirmiş ve hazifli kullanımı açık şekilde belirterek anlamda kapalılık olmasının ya da cümlelerin eksiltili görünmesinin önüne geçmeye çalışmıştır.

## 4. Örnek: Nisa 41:

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا

### Akif'in Meali:

**“Her ümmetten kendilerine karşı bir şahit getirdiğimiz, yâ Muhammed seni de şunlara şahit getirdiğimiz gün acaba halleri ne olacak?”**

Kafirlerin ahiret ahvalinden bahseden bu ayet inkar istifhamıyla gelerek onları azarlamaktadır. Ayette “فَكَيْفَ” (nasıl olacak) diye gelen ayetin takdiri aslında “onların halleri nasıl olacak, ne yapacaklar?” şeklindedir.<sup>22</sup> Ancak burada “halleri nice olacak” kısmı hazfedilmiştir. Akif de yine burada hazifli kısmı “halleri nice olacak” şeklinde açık bir şekilde getirerek, metne bağlı kalmak yerine anlam bütünlüğünün korunmasını öncelmiştir.

## 5. Örnek: Nisa 81:

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِمُّهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

### Akif'in Meali:

<sup>20</sup> Beyzavi, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil*, 1/148; Neseî, *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't Te'vil*, 1/200.

<sup>21</sup> Beyzavi, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil* 2/32; Neseî, *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't Te'vil*, 1/281; el-Âlûsî, *Ruhu'l Me'âni fi Tefsiri'l Kur'âni'l Azîm ve's Seb'i'l Mesani*, 1/472; Kurtubi, Ebu Abdillâh Muhammed bin Ahmed el Ensari. *el Cami' li Ahkami'l Kuran* (Kahire: Daru'l Kutubi'l Mısriyye, 1384/1964), 4/166.

<sup>22</sup> Beyzavi, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil*, 2/75; Neseî, *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't Te'vil*, 1/359; el-Âlûsî, *Ruhu'l Me'âni fi Tefsiri'l Kur'âni'l Azîm ve's Seb'i'l Mesani*, 3/29; Kurtubi. *el Cami' li Ahkami'l Kuran*, 5/147.

**“Allah'ın emrini bil[dir]diğin zaman "Baş üstüne!" derler, yanından çıkınca da içlerinden birtakımı kendilerine söylediğin sözlerin büsbütün başkasını uydururlar (...yanından çıkınca da içlerinden birtakımı o söylediklerinin hilâfına isler tertip ederler). Allah onların uydurduklarını yazıyor (işlediklerini yazıyor). Onun için sen yüzlerine vurmaktan vazgeç ve haklarında Allah'a mütevekkil ol. Allah'ın vekil olması sana elverir.”**

Ayeti kerimede münafıkların durumundan bahsederek onların efendimizin yanındayken asli düşüncelerinden farklı düşünceler serdettiklerini ancak efendimizin yanından ayrıldıktan sonra ise gizli birtakım planlar yaptıklarını ifade etmektedir. Ayette geçen “طَاعَةٌ” kelimesi itaat anlamında masdardır ve münafıkların efendimizin yanında her türlü emrine baş üstüne dediklerini ifade etmektedir. Bu ifadeden kasıt “emrine itaat ediyoruz, bizden yana baş üstüne” demektir. Ancak burada mübteda hazfedilerek sadece haberi getirilmiştir. Akif de burada kelimenin anlamına daha yakın ve pek çok mealde kullanılan şekli olan “itaat ediyoruz” vb. ifadeler yerine Türkçe kullanımıyla manayı daha çok yansıttığını düşündüğümüz “baş üstüne” ifadesini mealinde kullanmayı tercih etmiştir. Burada manayı güzel yansıtmakla birlikte haziften doğan kapalılığı muhafaza ederek hazfi açmak yoluna gitmemiş ancak cümlenin başına “Allah'ın emrini bil[dir]diğin zaman” ifadesini getirerek bir açıklık getirmiştir.

## SONUÇ

Hazifli kullanımlar açısından Âkif'in mealini incelediğimiz bu çalışmada ilgili örnekler çerçevesinde Âkif'in kendi dönemi açısından büyük bir farkındalık sahibi olduğu sonucu bizde oluşmuştur. Tefsirlerde birden çok hazif takdiri yapılırken Âkif'in genelde daha anlaşılır ve veciz olanlarını tercih ettiği tespit edilmiştir. Âkif'in hazifli kullanımları genelde çeviri metni içerisinde doğrudan yazdığı görülmüştür. Kimi yerde meram anlaşıldığı için cümleden atılan kelime ya da cümlelere Âkif çeviride de yer vermemiştir. Yazarın odaklandığı nokta bütünüyle hedef dilde anlaşılır bir üslupla meramı aktarmaktır. Dildeki mahirliğini yaptığı çeviriye de ustaca yansıtmış, hazifli kullanımları çeviriye yansıtırken metne bağlı kalmak yerine Türkçe'de en uygun kelimeleri kullanmayı tercih etmiş böylece dildeki anlam bütünlüğünü korumayı amaçlamıştır. İhtiyaç gördüğü durumlarda hazfi tefsir etmek suretiyle gidererek de yanlış anlamaların önüne geçme amacı güttüğü görülmüştür. Hazfedilen kelime yahut cümlenin birden fazla takdirinin olabildiği yerlerde ise tefsirlerde en çok kullanılan takdiri tercih ederek mealinde yansıtmıştır.

## KAYNAKÇA

Atik, Abdulaziz. *İlmü'l-me'ânî*. Beyrut: Dârü'n-nehdati'l-'arabiyye, 1985.

Benazus, Henri. *Mehmet Akif*. İstanbul: Bizim Kitaplar Yay., 2012.

Beyzavi, Nasruddin Ebu Said Abdullah bin Amr bin Muhammed eş-Şirazi. *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil*. Beyrut: Daru İhyai Turasi'l Arabi, 1418/1997.

Düzdağ, M. Ertuğrul. *Mehmet Akif Hakkında Araştırmalar*. İstanbul: İfav Yay., 2000.

Ebül-Bekâ, Eyyub b. Musa el-Hüseynî. *el-Külliyât*. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle. (thk. el-Mısrî, Adnan Derviş- Muhammed), 1993.

el-Âlûsî, Ebu's Senâ Şihabuddîn Mahmud bin Abdillâh bin Mahmud el-Hüseynî. *Ruhu'l Me'ânî fi Tefsiri'l Kur'ânî'l Azîm ve's Seb'i'l Mesani*. Beyrut: Daru'l Kutubi'l İlmîyye, 1415/1994.

el-Hârisî, Ebû Bişr Sibeveyhi Amr b. Osmân b. Kanber. *el-Kitab*. Kahire: Mektebetü'l-Hancî. (thk. Hârûn, Abdusselâm Muhammed), 1988.

el-Kazvînî, Celalüddin Muhammed b. Abdirrahman el- Hatib. *el-İzâh fi 'ulûmi'l-helâğa*. Beyrut: Daru'l Ceyl (thk. Muhammed Abdülmü'min Hafâcî), 1400/1980.

Ersoy, M.Akif. *Kuran Meali*. İstanbul: Mahya Yay. (thk. Prof. Dr. Recep Şentürk, Prof. Dr. Asım Cüneyd Köksal), 2013.

Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: İz Yay. (thk. Düzdağ, M. Ertuğrul), 2009.

Firûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb. *el-Kâmûsü'l-muhît*. Beyrut: Mektebetü tahkikü't-turâs fi müesseseti er-Risâle, 1407/1987.

İbn Hişâm, Cemâluddîn Abdullah b. Yûsuf b. Ahmed el-Ensârî. *Muğni'l-Lebib an Kütübî'l- E'ârib*. Kuveyt: et-Turâsü'l-'Arabî, 2000.

- İbn Manzûr, Muhammed b. Murim Ebu'l-Fazl Cemâleddîn. *Lisânu'l-Arab*. Lübnan: Dâru's Sadr, 1993.
- İbnü Fâris, Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Fâris ez-Zekeriyyâ. *Mu'cemü'l-mekâyis fi'l-luğa*. Beyrut: Dârü'l-Fikr. (thk. Ebu Amr, Şihabeddin), 1998.
- İmamoglu, Vahit. *Mehmed Âkif ve İnanan İnsan*. İstanbul: Ravza Yay., 1996.
- Kurtubi, ebu Abdillâh Muhammed bin Ahmed el Ensari. *el Cami' li Ahkami'l Kuran*. Kahire: Daru'l Kutubi'l Mısriyye, 1384/1964.
- Nesefî, Ebu'l Berekat Abdullâh bin Ahmed bin Mahmud Hafîzu'd Din. *Medariku't Tenzil ve Hakaiku't Te'vil*. Beyrut: Daru'l Kelami't Tayyib, 1419/1998.
- Okay, M. Orhan, ve M. Ertuğrul Düzdağ. *Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Akçağ Yay., 2010.
- Öksüz, Refik. *Safahat'ta Ahlâki Unsurlar (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 1999.
- Yıldırım, Tahsin. *Milli Mücadelede Mehmet Âkif*. İstanbul: Selis Yay., 2007.
- Yunus Hamş, Halef Muhammed. *el-Hazfu fi'l-Luğati'l-Arabiyye*. Musul: Mecelletu Ebhâsu'l-Kulliyeti't-Terbiyeti'l-Esâsiyye, 1317/1899.